

Metodologie 2, SP4MP_MT02

Úkol č. 6

Eva Havránková, 209397

Téma: Emocionální nestabilita a predispozice poruch chování u dětí se specifickými poruchami učení

Problém: Časté kázeňské prohřešky dětí se specifickými poruchami učení ve vyučování

Otázka: Jaké jsou metody mírnění konkrétních projevů emocionální nestability a kázeňských prohřešků dětí se specifickými poruchami učení ve vyučování?

Téma kázeňských prohřešků ve školství je aktuálním tématem řešeným často i v médiích¹. Je mnoho možných příčin jejich vzniku a jedním z nich jsou bezesporu poruchy učení provázené syndromem poruchy pozornosti spojeného s hyperaktivitou i bez hyperaktivity. Problematika poruch učení je ve společnosti stále živá ve vztahu ke studijním výsledkům a mnohdy jsou opomíjeny vedlejší specifické projevy, kterými jsou například emocionální prožívání poruchy a osobnost jedince se specifickou poruchou učení. Jedním ze závažných faktorů je bohužel také trend upadání společenského postavení učitelské profese² a nedostatečná výchova ze strany rodičů.

Cílem práce je kazuistický přístup k jedinci se specifickou poruchou učení. Dalšími cíli jsou zmapování možných příčin, postupů ke zmírňování dopadů poruchy a zhodnocení efektivity daných postupů na základě posouzení stavu před a po skončení intervence. Výzkum by měl být kombinací explanace a evaluace, tedy by měl mít charakter částečně aplikovaného výzkumu.

Jaké jsou další příčiny rozhodující pro vznik kázeňských prohřešků?

Jaký postoj k těmto prohřeškům zauímají ostatní spolužáci?

Uvědomují si tyto děti závažnost svého chování?

Jaký postoj k těmto dětem zauímá jejich třídní učitelka?

¹<http://www.novinky.cz/domaci/187889-ucitele-se-obavaji-sikany-od-zaku-mnozi-uvazuji-o-odchodu.html>

²<http://www.novinky.cz/domaci/192126-deti-se-msti-ucitelum-na-internetu-je-vulgarne-hodnoti.html>

KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Případová studie

Výzkum je zaměřený na malý počet žáků, které je třeba sledovat v jejich přirozeném prostředí. Bude nasbíráno velké množství dat, kterým je nutné porozumět v kontextu. Závěry se nedají zobecnit na populaci. Jde o studii tří konkrétních dětí na případu jejich kázeňských prohřešků v kontextu školy a rodiny. Cíle jsou jasně dané, a proto se nejedná o vyčerpávající zakotvenou teorii ale případovou studii.

Nejvhodnější metody sběru dat:

- POZOROVÁNÍ
- DIAGNOSTICKÝ ROZHOVOR – pro zjištění stavu dětí před výzkumem, v jeho průběhu a po skončení; nikoli pro zjišťování předmětu zkoumání a odpovědi na výzkumnou otázku
- ROZHOVOR – s rodiči, učiteli a dětmi (zjištění jejich názoru a emocí)
- ANALÝZA DOKUMENTŮ A ŽÁKOVSKÝCH VÝTVORŮ – pro sestavení kazuistiky a hodnocení prospěchu v návaznosti na kázeňské prohřešky; nevýhodou je obtížnost získávání dokumentů závislá na ochotě rodičů spolupracovat

Zkoumané jednotky:

- Tři děti, dva chlapci a jedna dívka, se specifickými poruchami učení z jedné třídy druhého stupně ZŠ, u nichž se prokazatelně vyskytují kázeňské prohřešky.
- Tyto děti chodí do třídy s mým mladším bratrem, školní prostředí dobře znám a s vedením školy i učiteli bude snazší se domluvit, než v neznámém prostředí. Rodiče bych mohla kontaktovat na rodičovské schůzce popřípadě telefonicky. Děti přímo neznám a mohla bych je tedy hodnotit objektivně.
- Problém může činit přítomnost bratra ve třídě a získání souhlasu rodičů v tak citlivé záležitosti, jako jsou kázeňské prohřešky a chování jejich dětí. Součástí zkoumání by měla být také rodinná anamnéza, což je další samo o sobě citlivé téma.

Pozorování:

Zvolenou metodu bych chtěla provést v průběhu jednoho školního pololetí v sedmé třídě ZŠ. Docházela bych do ní dvakrát týdně (čtvrtek, pátek) na celé vyučování. Pozorování bych prováděla v průběhu vyučování i o přestávkách.

Zvažuji možnost působit zde po tyto dva dny v pozici asistenta pedagoga se zaměřením na konkrétní tři děti a zahrnout do výzkumu pozorování vlivu této skutečnosti na kázeňské prohřešky. Mohla bych pozorovat nejdříve chování dětí bez přímé intervence,

následně v průběhu a po ní. Metody jak pracovat s prohřešky těchto dětí, jsou zřejmě nedostatečné nebo neúspěšné. Proto by bylo možné v průběhu výzkumu navrhnout také další opatření, realizovat je a zaznamenávat jejich průběh.

Na konci výzkumu by byly výsledky hodnoceny srovnáním stavu před a po zavedení intervence na základě analýzy dokumentů a diagnostického rozhovoru.

Úryvek ze scénáře rozhovoru s rodičem dítěte:

- 1. Úvod** – představení výzkumníka, téma práce a způsobu jejího provedení. Výzkum je zaměřený na dítě a má mu být přínosem nikoli překážkou ve školní docházce či psychickém i fyzickém vývoji. Ujistění, že ve výzkumu nesmí nikde být uvedeno jméno dítěte a je mu zajištěna anonymita. Veškerá data získaná ve výzkumu jsou určena pouze pro účely výzkumu a výzkumník nemá právo o nich kdekoli hovořit.
- 2. Data nutná pro doplnění anamnézy** – vychází z dokumentace dítěte poskytnuté rodiči (zprávy z PPP a další).
- 3. Otázky zaměřené na způsob trávení volného času dítěte:**
 - Navštěvuje dítě nějaké zájmové kroužky, a jaké?
 - Zapojujete dítě do domácích prací a jsou některé povinnosti, za které má zodpovědnost? (např. odpadkový koš)
 - Jak se chová ke svým věcem?
 - Dodržujete alespoň rámcově režim dne?
 - Plánujete s dítětem víkendové aktivity? ...
- 4. Otázky zaměřené na vztah rodičů k dítěti a rodinnou atmosféru celkově:**
 - Kolik dětí máte a kolik jich žije ve společné domácnosti?
 - Trestáte děti za prohřešky, a jakým způsobem?
 - Žijete ve společné domácnosti s druhým rodičem dítěte?
 - Jak byste popsala/a atmosféru ve vaší rodině? ...
- 5. Otázky zaměřené na školní prospěch**
 - Jak často kontrolujete žákovskou knížku?
 - Dělá domácí úkoly samostatně nebo je nutné na něj dohlížet?
 - Jak dítě reaguje na školní ne/úspěch a jaká je vaše odezva? ...

Rozhovor s rodičem musí být veden se zájmem a bez hodnotících připomínek ze strany výzkumníka.

Praktické a etické problémy při výzkumu:

Jak již bylo zmíněno, je to velice citlivé téma a je třeba k němu tak přistupovat. Vyvarovat se hodnotících poznámek a odradit tak rodiče, pedagogy i děti samotné od spolupráce. Praktickým problémem může být skloubení pozice výzkumníka a osoby, jež sama vstupuje do interakce se zúčastněnými. Je nutné mít dobře připravené záznamové archy pro terénní poznámky a ujasnit si, co přesně chceme pozorovat. Bude nutné vhodně eliminovat ty vlivy, které mají v našem případě zanedbatelnou roli.

Terénní poznámky a záznam z prvního realizovaného pozorování (úryvek):

První pozorování (nanečisto) proběhlo při seznámení se s třídou a dětmi samotnými. Bylo jim vysvětleno, co se bude dít a proč. Reakce byly dle očekávání rozporuplné, ale převládá kladný ohlas. Vítězí dětská zvědavost. První moment k zamyšlení. Jak tento rušivý element ovlivní vyučování samotné?

Poté proběhla vyučovací hodina s třídní učitelkou - její častá absence se podepisuje také na její autoritě ve třídě obecně (vycházím z informací, které o běžném chodu třídy vím). Rozhoduji se, že poznámky budu administrovat následujícím způsobem:

- **Projevy učitelky** (reakce na porušování školního řádu, schopnost udržet kázeň, organizace hodiny, reakce na konkrétní děti – výzkumné jednotky)
- **Záporné projevy v hodině** (vykřikování, odmlouvání, nedávání pozor, jiné aktivity, hry, posílání vzkazů, házení papírků, ničení školního zařízení,...)
- **Kladné projevy** (samostatná iniciativa, pomoc učitelce, mazání tabule, rozdávání sešitů, vlastní názor prezentovaný ve slušné formě; hlášení,...)
- **Další projevy** (jak dlouho je žák schopen udržet pozornost, je schopen spolupracovat s ostatními, poslouchá pokyny vyučujícího, jak si vede školní sešity,...)
- **Reakce třídy** (obdiv vyrušujících spolužáků, jejich odsouzení; lavinový efekt, kdy se přidávají, pomoc s úkolem žákům s SPU,...)

Poznámky je nutné dělat u každého ze tří dětí zvlášť, možná svou pozornost zaměřit vždy na jedno dítě a u ostatních zaznamenat jen výrazné jevy.

Námět k modifikaci výzkumného návrhu:

- Je třeba se zamyslet nad počtem jednotek, lze důkladně sledovat tři děti z jedné třídy naráz? Je možné postihnou všechny aspekty?

- Nevzniknou při pojetí dětí jako jednotlivců tři případové studie?
- Jaký vztah k nim zaujmout, aby bylo možné na ně výchovně působit a děti toho nezneužívaly. Přátelský? Vztah učitel žák? Nezúčastněný pozorovatel?

Seznam relevantní literatury:

- BATEMAN, B., GOLLY, A. *Why Johnny Doesn't Behave (Twenty Tips and Measurable BIPs)*. Verona, Wisconsin: Attainment Company, Inc., 2003. ISBN 1-57861-490-2.
- GOETZ, M. *ADHD: porucha pozornosti s hyperaktivitou*. Praha: Galen, 2009. ISBN 9788072626304.
- HOLT, J. *How children fail*. Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books Ltd, 1982. ISBN 0-14-013556-1.
- KUCHARSKÁ, A. *Specifické poruchy učení a chování: sborník 1997-98*. Praha: Portál, 1998. ISBN 8071782440.
- MUNDEN, A., ARCELUS, J. *Poruchy pozornosti a hyperaktivita: přehled současných poznatků a přístupů pro rodiče a odborníky*. Portál, 2006. ISBN 8073671883.
- OREGAN, F. *ADHD*. London: Continuum, 2007. ISBN 9780826492340.
- PACLT, I. *Hyperkinetická porucha a poruchy chování*. Praha: Grada, 2007. ISBN 9788034714264.
- PREKOPOVÁ, J. *Neklidné dítě: rádce pro zneklidněné rodiče*. Praha: Portál, 1994. ISBN 8071780197.
- RIEF, S. *Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole: praktické postupy pro vyučování a výchovu dětí s ADHD*. Praha: Portál, 1999. ISBN 8071782874.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071788007.

Ten úvod je trochu nepřesný a zmatený, pak už je to lepší.